

August 2019

Unge med autisme og overgangen til et selvstændigt liv

*Læringsforløb for
hjemmeboende unge med
autisme og deres forældre*

**VIDEN I
VELFÆRD**
DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD

Indhold

1. Vidensgrundlag
2. Målgruppe, formål og lovgrundlag
3. Samlet oversigt over forløbet
4. Aktiviteter i implementeringsstøtten
5. Kerneelementer i læringsforløbet
6. Kompetencebehov og understøttende redskaber
7. Forventede outcomes og kilder

Målrettede indsatser til unge med autisme

Det skønnes, at 1 pct. af den danske befolkning har en autismspektrumforstyrrelse (autisme).

Andelen er voksende, og særligt i forhold til børn og unge ses en stor stigning i andelen, der har autisme. Eksempelvis ses en stigning i 52 pct. i antallet af børn og unge med en autismediagnose fra 2014 til 2018.

Kommunerne har udfordringer med at finde relevante tilbud og oplever nye målgrupper af unge, som har problemer med at mestre deres liv og har det særligt svært i overgangen til voksenlivet.

Socialstyrelsens projekt – Unge med autisme og overgangen til et selvstændigt liv – har netop til formål at identificere, udvikle og pilotteste indsatser, der skaber gode overgange til voksenlivet for unge med autisme.

Målet er, at indsatserne har vist tilstrækkelig lovende resultater til, at de kan overgå til systematisk afprøvning.

1. Vidensgrundlag

Tre kortlægninger

Som grundlag for udviklingen af indsatser er der i projektets indledende fase gennemført en kortlægning af kommunernes eksisterende praksis, eksisterende litteratur på området samt målgruppens karakteristika. Formålet var at belyse behovet for indsatser for unge med autisme og identificere indsatser, som evt. kan videreudvikles og modnes i en dansk praksis.

Målgruppekortlægning

Kortlægningen af målgruppen viser bl.a., at de unge typisk får diagnosen, inden de fylder 18 år, at mange har udfordringer med at få en folkeskoleeksamen og en efterfølgende ungdomsuddannelse, samt at mange ender på passiv forsørgelse.

Praksiskortlægning

Praksiskortlægningen skaber overblik over, hvilke indsatser kommunerne anvender til målgruppen af unge med mildere former for autisme, samt kommunernes vurdering af disse indsatsers vidensgrundlag og virkning for borgerne. 89 kommuner har i den forbindelse besvaret en survey, og der er gennemført supplerende interview med 15 kommuner.

Kortlægningen viser, at kommunerne på tværs af serviceområder oplever, at der kommer flere i målgruppen af unge med autisme. Typisk anvendes de traditionelle indsatser på de forskellige områder. Selv om mange kommuner angiver, at de har særlige indsatser, har de færreste dog etableret indsatser, forløb eller metoder, der er særligt målrettede unge med autisme, og kommunerne savner indsatser til målgruppen.

Litteraturkortlægning

Der er i dag begrænset evidens på området, men litteraturkortlægningen har identificeret flere tiltag, som kan inspirere udviklingen af indsatser til målgruppen.

På trods af at de ikke er baseret på et meget solidt grundlag, kan forskningen således bidrage med inspiration til specifikke kerneelementer vedrørende opbygning af indsatserne, temaer, struktur og tilgange.

Grundlag for indsatsudvikling

De tre kortlægninger skaber samlet set grundlag for udviklingen af nærværende indsats.

Herunder peger kommunerne på en række elementer, som de finder, i særlig grad kan understøtte de unges udvikling i retning af et selvstændigt voksenliv. Disse omfatter bl.a. *en helhedsorienteret indsats til målgruppen, fokus på ønsker, motivation og livsmestring, herunder struktur og sociale normer, samt tæt samarbejde med jobcenteret.*

Kortlægningen af målgruppen viser også, at det vil give mening at sætte tidligt ind i forhold til de unge – mens de stadig bor hos deres forældre, i overgangen til egen bolig eller tidligt efter udflytning til egen bolig. Herudover peger både forskningen og dialogen med kommunerne på vigtigheden af at have forældrene med i indsatsen samt relevansen af en indsats for den unge med både et individuelt forløb og gruppeelementer, som kan styrke kompetencer og selvstændighed, skabe netværk og rollemodeller m.m.

2. Målgruppe, formål og lovgrundlag

Målgruppe: Unge med autisme, der bor hos deres forældre (typisk 16 – 20 år)

Mange unge med autisme har svært ved at komme videre efter folkeskolen. En forholdsvis stor andel (30 pct.) får ikke folkeskolens afgangsprøve, og 60 pct. får ikke en ungdomsuddannelse. Mange unge "bliver hængende" hos forældrene, de isolerer sig og kommer ikke i gang med hverken en uddannelse eller deres overgang til en selvstændig voksentilværelse generelt. Forældrene har i mange tilfælde svært ved at understøtte den unge i denne fase og savner viden om, hvordan de bedst støtter deres barn i overgangen til et voksenliv.

Målgruppen er unge med autisme i alderen 16-20 år med normalbegavelse, samt unge med en begavelse der ligger lidt under normalområdet, som har behov for bostøtte med fokus på sociale og mestringsrettede indsatser, der understøtter et selvstændigt voksenliv. Det kunne fx være støtte ift. opgaver i hjemmet, strukturering og planlægning af hverdagen, håndtering af økonomi og støtte til deltagelse i samfundslivet og støtte til kommunikation og til at skabe relationer. De unge bor hjemme hos deres forældre, og de kan være i uddannelse, i beskæftigelse eller ingen af delene.

Formål med indsatsen:

At sikre, at den unge ikke ender i et "vakuum" efter folkeskolen og understøtte en god overgang til ungdomsuddannelse og voksentilværelse.

Mål:

- Afklare uddannelsesønsker og muligheder
- Udvikle de unges livsmestring, selvindsigt og færdigheder, så de kan flytte i egen bolig
- Skabe et netværk for den unge og rollemodeller
- Klæde forældrene på ift. overgangen til voksenlivet for deres børn, skabe netværk på tværs af forældre.

Lovgrundlag:

Læringsforløbet kan iværksættes efter forskellige paragraffer afhængigt af, om den unge er fyldt 18 år.

For unge under 18 år:

§11, stk. 3

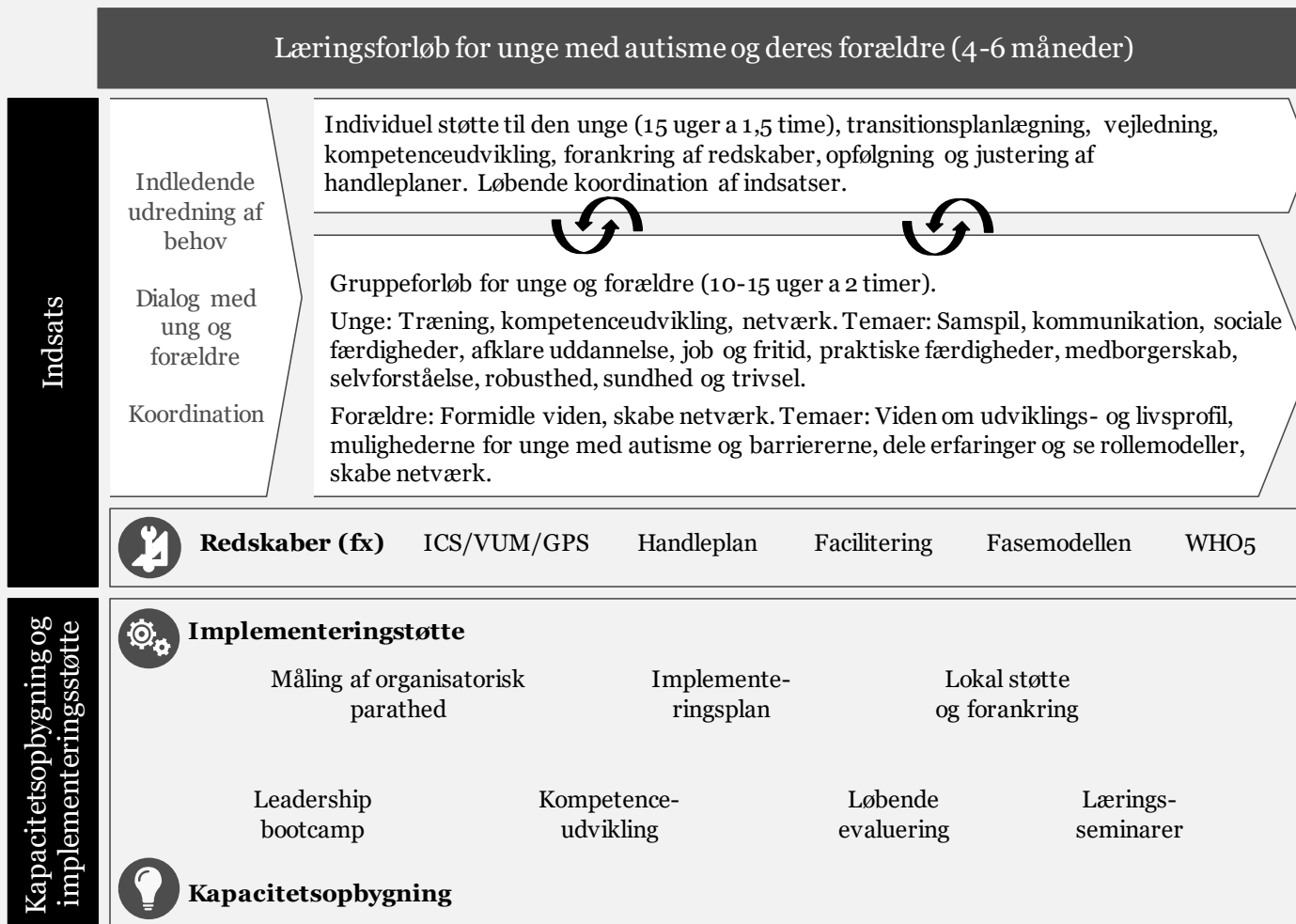
§11, stk. 7

For unge over 18 år:

§82 a og b

3. Samlet oversigt over forløbet

Nedenfor ses et samlet overblik over forløbet med en indledende udredning og de to spor i indsatsen – individuel støtte, gruppeforløb for unge og forældre. Herudover indgår eksempler på redskaber, som det kan blive relevant at anvende i forløbet. Endelig ses et overblik over aktiviteterne i forbindelse med implementeringsstøtten og kapacitetsopbygningen i kommunerne. På næste side uddybes aktiviteterne i forbindelse med implementeringsstøtten.

4. Aktiviteter i implementeringsstøtten

Der gennemføres i forløbet en række aktiviteter med henblik på at understøtte den lokale implementering, kapacitetsopbygning og løbende evaluering. Det betyder, at de deltagende kommuner får løbende støtte til den lokale forankring og læring på tværs, men det betyder også, at kommunerne forpligter sig på at indgå i aktiviteterne og stille de nødvendige ressourcer til rådighed.

Processtøtten er tilrettelagt på tre niveauer: 1) Et lokalt niveau, hvor der vil være fokus på udvikling og implementering af den enkelte indsats med deltagelse af lokal ledelse og medarbejdere. 2) Et forum, hvor lederne (centerchefer, nærmeste ledere og projektleder) klædes på til at varetage forandringsledelse og implementering lokalt samt drive vidensbaserede indsatser. 3) Et tværgående niveau, hvor projektledere og centrale medarbejdere for hver indsats får læring og inspiration og løbende videreudvikler indsatsen. Kommunerne forventes at udpege relevante personer til at indgå i processtøtten på de tre niveauer.

Nedenfor præsenteres de aktiviteter og den kommunale involvering, der *som udgangspunkt* forventes i projektet i henholdsvis den indledende fase, hvor der bl.a. gennemføres kompetenceudvikling for ledere og medarbejdere, aktiviteterne der gennemføres løbende i projektperioden, samt aktiviteter der gennemføres afslutningsvis i modningsprojektet. Aktiviteterne planlægges i dialog med de deltagende kommuner.

Aktiviteter i projektopstarten (1. kvartal 2020)

- Fælles kick-off seminar med deltagelse af ledere og nøglepersoner
- Modenhedsmåling – vurdering af den organisatoriske parathed gennem selvevaluering, gennemgang af materiale og interview med ledere og nøglepersoner
- Lokal workshop om implementeringsplan og forandringsteori for ledere og projektleder
- Leadership bootcamp med deltagelse af relevante ledere på tværs af kommuner
- Kompetenceudvikling for udvalgte medarbejdere (2-5 dage)
- SØM-kursus for projektleder, økonomi- samt socialfaglig medarbejder (2 dage)

Løbende aktiviteter i projektperioden (2. kvartal 2020 – 3. kvartal 2022)

- Fire lokale workshops, der tilrettelægges i dialog med den enkelte kommune med fokus på at understøtte en god lokal implementering
- Løbende måling af implementering og resultater
- Løbende bidrag til videreudvikling af indsatsbeskrivelse
- Én SØM-workshop for projektleder, økonomi- samt socialfaglig medarbejder
- Tværgående leadership bootcamp, hvor der samles op på implementeringen
- Fire tværgående læringsworkshops med deltagelse af projektleder, nøglepersoner og relevante ledere, hvor der samles op på resultater og læring på tværs

Aktiviteter afslutningsvis i projektet (4. kvartal 2022)

- Evalueringsaktiviteter – selvevaluering, interview og fokusgrupper
- Afsluttende evalueringsseminar med deltagelse af udvalgte ledere og medarbejdere på tværs af kommuner. Her valideres og perspektiveres resultater og læring

5. Kerneelementer i læringsforløbet

Kerneelementer i indsatsen:

Valget af kernelementer tager udgangspunkt i kortlægningen af de unges behov jf. vidensgrundlaget. Kernelementerne skal således samlet set understøtte, at de unge får en god overgang til voksenlivet.

Kerneelementerne skal ses i sammenhæng og udgør her et samlet forløb. Således er kerneelementerne faste, men deres konkrete udformning og udmøntning vil indgå i udviklingsarbejdet.

- **Helhedsorienteret/koordineret tilgang.** I forbindelse med læringsforløbet sker der en løbende koordination af sagsbehandling og indsats på tværs af de aktører, som er involveret i den unges indsatser. Det kan være børne- og ungeafdelingen, jobcenteret, voksenafdelingen, misbrugscenteret og evt. folkeskolen eller ungdomsuddannelsen. Kommunen bestemmer selv, hvordan koordinationen skal ske, om der fx skal udpeges en koordinerende tovholder, om der skal gennemføres netværksmøder eller lign.
- **Indledende udredning af behov og ønsker.** Der sker en indledende udredning af den unges behov og ønsker mhp. at målrette det efterfølgende forløb. Her anvendes, afhængigt af den unges alder, fx ICS eller VUM til at udrede den unges ønsker, ressourcer og udfordringer. Udredningen sker i dialog med den unge og med involvering af forældrene. Udredningen anvendes til at målrette det efterfølgende individuelle forløb og til at give input til tilrettelæggelsen af gruppeforløbet for den unge.
- **Handleplan og systematisk opfølgning.** Der anvendes en fast skabelon til handleplan og opstilles kortsigtede mål, som den unge selv er med til at opstille. Der følges op på handleplanen kvartalsvist, hvor der er en dialog med den unge om progression, og der opstilles nye mål. Opfølgningen sker i forbindelse med den individuelle støtte.
- **Individuel støtte til unge.** Der tilrettelægges et forløb med individuel støtte til den unge, hvor der både kan indgå vejledning, udvikling af kompetencer, udvikling af sociale færdigheder m.m. Den individuelle støtte kan også anvendes til at motivere den unge til at indgå i gruppeforløbet. Den individuelle støtte varer omkring 15 uger og består som udgangspunkt af 1½ times aktivitet om ugen. I den individuelle støtte arbejdes med mål for forløbet, udarbejdelse af handleplan samt vejledning og coaching, der supplerer og understøtter gruppeforløbet, så de to forløb er sammenhængende, og hvor erfaring fra gruppeforløbet trækkes med ind i den individuelle støtte. Hvor den individuelle støtte skal foregå og det konkrete indhold i denne planlægges i dialog med den unge.

5. Kerneelementer i læringsforløbet

Kerneelementer i indsatsen fortsat:

• Grupperforløb for unge og forældre

- Som et centrale element i forløbet indgår gruppeforløb for unge og forældre. Forløbet varer 10-15 uger og der er ugentlige gruppeaktiviteter af ca. 2 timers varighed.
- Unge: Der tilrettelægges et gruppeforløb for 6-10 unge med autisme. Grupperforløbet har fokus på livsmestring og har fokus på udvikling af kompetencer og færdigheder, samt dannelse af netværk og rollemodeller på tværs af de unge. Forløbet trækker på temaer fra lignende programmer og omfatter som udgangspunkt følgende temaer:
 - Socialt samspil, kommunikation, sociale færdigheder
 - Uddannelse, job og fritid
 - Praktiske færdigheder
 - Medborgerskab
 - Selvforståelse, robusthed
 - Sundhed og trivsel.
- Forældre: I gruppeforløbet indgår også et forløb for de unges forældre, som har fokus på at klæde forældrene på til at støtte deres børn i overgangen til voksenlivet. Forløbet har et omfang på 5-10 uger med ugentlige aktiviteter af omkring 2 timers varighed. Gennem forløbet formidles viden til forældrene om deres børns overgang til voksentilværelsen, om deres udviklings- og livsprofil samt muligheder og barrierer for unge med autisme i forhold til fx selvstændig bolig, uddannelse og job. Hensigten er også at skabe netværk på tværs af forældrene og skabe en ramme for, at de kan dele erfaringer, udfordringer og succes historier.

6. *Kompetencebehov og understøttende redskaber*

Kompetencebehov

Som udgangspunkt forventes der at være behov for kompetencer på følgende områder:

- Indsigt i målgruppen af unge med autisme
- Facilitering af gruppeforløb
- Indsigt i temaerne, der indgår i gruppeforløb
- Opstilling og opfølgning på mål

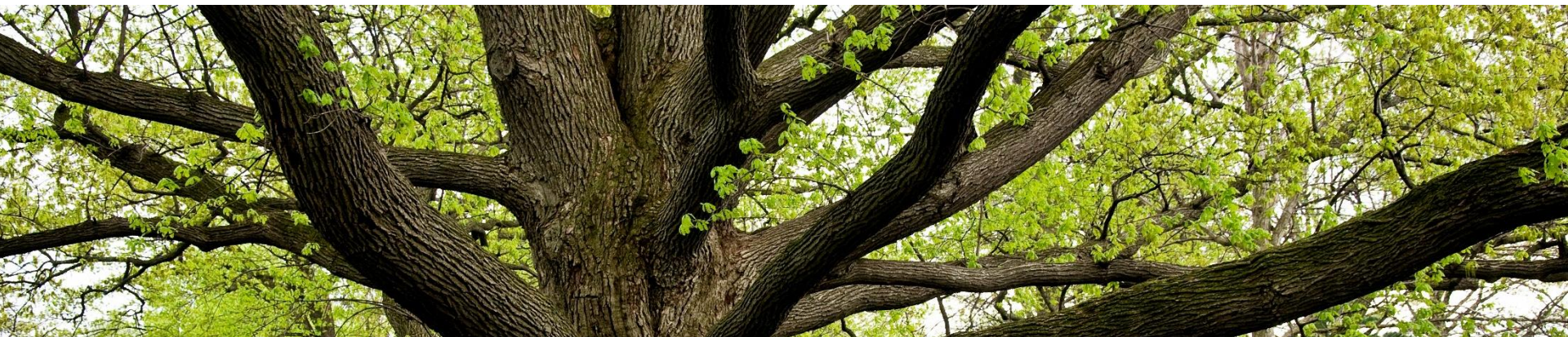
Behovet for kompetencer skal dog afklares med de deltagende kommuner.

Understøttende redskaber

Nedenfor fremgår en række redskaber, som det kan være relevant at anvende i indsatsen:

- ICS/VUM til udredning af behov
- GPS til screening af sociale kompetencer
- Handleplan §§140/141
- Redskaber til facilitering af gruppeforløb
- WHO5 til at måle trivsel (og evt. børnelinealen og/eller VUM).

Det endelige valg af redskaber afhænger af den færdige indsatsbeskrivelse.

7. Forventede outcomes og kilder

Forventede outcomes

Nedenfor fremgår en række forventede resultater af det beskrevne forløb.

I forbindelse med færdiggørelsen af indsatsbeskrivelsen og modningen af indsatsen vil disse outcome-mål blive kvalificeret i samarbejde med kommunerne:

- De unge påbegynder og fuldfører i højere grad en ungdomsuddannelse
- De unge oplever i højere grad at være rustet til at bo i egen bolig
- De unge kan i højere grad bo selvstændigt med mindre støtte eller uden støtte
- Forældrene oplever i højere grad en god overgang til voksenlivet for den unge
- Forældrene oplever i højere grad et godt samarbejde med kommunen.

Kilder

Grundlaget for indsatsens kerneelementer er, som nævnt indledningsvis, både forskningsbaserede resultater og erfaringer fra lokale afprøvninger af indsatser.

Nedenfor præsenteres et overblik over kilder, som vil blive inddraget i udviklingen af indsatsen:

- Fasemodellens tematikker (og Beacon Transitions)
- McCarville, E. (2013): Peer Mentoring Intervention Teaching Adaptive Skills to Individuals with High Functioning Autism Spectrum Disorders
- Hagner, D., Kurtz, A., Cloutier, H., m.fl. (2012): Family-centered transition process for students with autism spectrum
- Social Færdighedstræning
- Robusthedsprogrammet
- Erfaringer fra afprøvning af gruppebaserede forløb i Silkeborg, Aarhus
- Erfaringer med læring på tværs af unge fra Odense, Skanderborg.